

**FISKAL SIYOSAT: BYUDJET TAQCHILLIGI VA DAVLAT QARZI
MUAMMOLARI**

Jo'rayeva Lola Abdugabbarovna

Iqtisodiyot fakulteti o'qituvchisi

Rashidova Sevinch O'rol Qizi

Murtozayeva Mavjuda Muhiddin qizi

Esonova Ozoda Iskandar qizi

Nurov Nodirbek Nazirqul o'g'li

Xamdamov Sanjar Xusniddinovich

Talabalar

Annotatsiya: Mazkur maqolada fiskal siyosatining jihatlari, xususan, byudjet taqchilligi va davlat qarzi bilan bog'liq muammolar tahlil qilinadi. Byudjet taqchilligining sabablari, uning iqtisodiy barqarorlikka ta'siri va uni kamaytirish strategiyalari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, davlat qarzining iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni, qarzni boshqarishning samarali usullari hamda ortiqcha qarzlarning salbiy oqibatlari muhokama qilinadi. Maqolada xalqaro tajribalar asosida O'zbekiston misolida fiskal siyosatni optimallashtirish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Natija: Fiskal siyosat davlatning iqtisodiy jarayonlarga ta'sir ko'rsatish vositasi bo'lib, byudjet taqchilligi va davlat qarzi muammolari ushbu siyosatning asosiy masalalaridan biridir. Byudjet taqchilligi davlat daromadlarining xarajatlardan kam bo'lishi natijasida yuzaga kelib, uni qoplash uchun qarz olish zarurati tug'iladi. Davlat qarzi esa uzoq muddatda iqtisodiy o'sishga salbiy ta'sir ko'rsatishi, inflatsiyani kuchaytirish va moliyaviy barqarorlikni xavf ostiga qo'yishi mumkin. Shuning uchun samarali fiskal siyosat orqali byudjet balansini ta'minlash va davlat qarzini oqilona boshqarish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: Fiskal siyosat, byudjet taqchilligi, davlat qarzi, davlat xarajatlari, soliqlar, iqtisodiy barqarorlik, inflyatsiya, makroiqtisodiy siyosat, byudjet daromadlari, moliyaviy boshqaruv.

Fiscal policy: budget deficit and state debt problems

Annotation: In this article, in this article, aspects of fiscal policy, in particular, analyzed the budget deficit and public debt. The reasons for the budget, its impact on economic stability and reduction strategies will be considered. The role of public debt in the economic development, effective lending methods, and the negative consequences of excess debt were discussed. The article will receive recommendations on the optimization of fiscal policy on the example of Uzbekistan.

Result: Fiscal Policy is a means of influence of economic processes, budget deficit and public debt issues are one of the main issues of this policy. The budget deficit occurs as a result of lower costs from expenses, and it is necessary to borrow to cover it. The public debt may adversely affect economic growth in the long run, strengthen inflation and risk financial stability. The effective fiscal policy plays an important role in providing budget balance through a fiscal policy and prudent management of public debt.

Keywords: Fiscal policy, budget deficit, public debt, public expenses, taxeconomic stability, inflation, macroeconomic policy, budget revenues, financial management.

**Фискальная политика: дефицит бюджета и проблемы с долгами
государства**

Аннотация: В этой статье, в этой статье, аспекты фискальной политики, в частности, проанализировали дефицит бюджета и государственный долг. Причины бюджета, его влияние на экономическую стабильность и стратегии сокращения будет рассмотрено. Была обсуждена роль государственного долга в экономическом развитии, эффективных методах кредитования и негативных последствиях избыточного долга. В статье будут получены рекомендации по оптимизации фискальной политики на примере Узбекистана.

Результат. Фискальная политика является средством влияния экономических процессов, дефицита бюджета и вопросов государственного долга является одним из основных вопросов этой политики. Дефицит бюджета происходит в результате более низких затрат от расходов, и необходимо заимствовать его. Государственный долг может отрицательно повлиять на экономический рост в долгосрочной перспективе, усилить инфляцию и риск финансовой стабильности. Эффективная фискальная политика играет важную роль в обеспечении бюджетного баланса посредством финансовой политики и разумного управления государственным долгом.

Ключевые слова: фискальная политика, дефицит бюджета, государственный долг, государственные расходы, такторическая стабильность, инфляция, макроэкономическая политика, доходы от бюджета, финансовое управление.

Kirish: Har bir davlat iqtisodiy barqarorlik va rivojlanishni ta'minlash uchun fiskal siyosatni samarali boshqarishi lozim. Fiskal siyosat davlatning soliqlar va xarajatlar orqali iqtisodiyotni tartibga solish vositasidir. Uning asosiy maqsadi iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, inflyatsiyani nazorat qilish va byudjet balansini saqlashdan iborat. Biroq, byudjet taqchilligi va davlat qarzi kabi muammolar ushbu siyosatning asosiy qiyinchiliklaridan hisoblanadi. Ushbu maqolada byudjet taqchilligi va davlat qarzi muammolarining sabablari, oqibatleri hamda ularni hal qilish yo'llari haqida so'z yuritimiz.

Byudjet taqchilligi va uning oqibatleri. Byudjet taqchilligi davlatning jami xarajatlari uning daromadlaridan oshib ketgan holatda yuzaga keladi. Bu muammo turli sabablarga ko'ra kelib chiqishi mumkin, jumladan, soliq tushumlarining kamayishi, ortiqcha davlat xarajatlari yoki iqtisodiy inqirozlar. Byudjet taqchilligining asosiy oqibatleri quyidagilardan iborat:

Davlat qarzining ortishi – Byudjet taqchilligi mavjud bo'lsa, hukumat uni qoplash uchun ichki yoki tashqi manbalardan qarz olishi kerak bo'ladi. Bu esa davlat qarzining ortishiga sabab bo'ladi. Inflyatsiya xavfi – Agar hukumat taqchillikni qoplash uchun ortiqcha pul emissiyasini amalga oshirsa, bu inflyatsiyani kuchaytirishi mumkin. Investitsiyalarga salbiy ta'sir – Davlat obligatsiyalarini chiqarish orqali mablag' jalb qilinsa, xususiy sektor kredit olish imkoniyatlari cheklanadi, bu esa iqtisodiy o'sishga to'sqinlik qilishi mumkin. Kredit reytingining pasayishi – Uzoq muddatli byudjet taqchilligi mamlakatning xalqaro kredit reytingining tushishiga sabab bo'lishi va yangi qarzlarni jalb qilishni qiyinlashtirishi mumkin.

Davlat qarzi va uning muammolari

Davlat qarzi davlat tomonidan ichki yoki xalqaro bozorlardan qarz olish yo'li bilan jalb qilinadigan moliyaviy resurslardir. Agar davlat qarzi haddan tashqari ortib ketsa, u quyidagi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin:

1. Foiz to'lovlarining oshishi – Davlat qarzi qancha ko'p bo'lsa, uni xizmat qilish uchun shuncha ko'p foiz to'lanadi, bu esa davlat byudjetiga qo'shimcha yuk bo'ladi.

VOLUME-3, ISSUE-3

2. Moliyaviy barqarorlikka tahdid – Agar davlat qarzi haddan tashqari yuqori bo‘lsa, investorlar ishonchsizlik bildirishi mumkin, bu esa valyuta kursining beqarorligiga olib keladi.

3. Soliqlarning oshirilishi ehtimoli – Davlat qarzini kamaytirish maqsadida hukumat soliqlarni oshirishga majbur bo‘lishi mumkin, bu esa biznes va fuqarolar uchun qo‘shimcha moliyaviy yuk yaratadi.

4. Kelajak avlodlarga yuk – Hozirgi davlat qarzi kelajak avlodlar tomonidan to‘lanishi kerak bo‘ladi, bu esa ularning iqtisodiy imkoniyatlarini cheklashi mumkin.

Byudjet taqchilligi va davlat qarzi muammolarini hal qilish yo‘llari

Byudjet taqchilligi va davlat qarzi muammolarini hal qilish uchun quyidagi strategiyalarni qo‘llash mumkin:

1. Soliq tushumlarini oshirish – Hukumat soliqlarni samarali yig‘ish orqali tushumlarni ko‘paytirishi va soliq tizimini takomillashtirishi lozim.

2. Davlat xarajatlarini optimallashtirish – Keraksiz va samaradorligi past xarajatlarni qisqartirish orqali byudjet taqchilligi kamaytirilishi mumkin.

3. Iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirish – Davlat infratuzilmasiga investitsiya qilish, kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlash orqali iqtisodiy faollikni oshirish muhim.

4. Davlat qarzini barqaror boshqarish – Qarzni qayta moliyalashtirish, foiz stavkalarini va muddatlarni hisobga olgan holda samarali strategiya ishlab chiqish kerak.

Fiskal siyosat: Byudjet taqchilligi va davlat qarzi muammolari

Kirish: Har bir davlat iqtisodiy barqarorlik va rivojlanishni ta’minlash uchun fiskal siyosatni samarali boshqarishi lozim. Fiskal siyosat davlatning soliqlar va xarajatlarni tartibga solish vositasidir. Uning asosiy maqsadi iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirish, inflyatsiyani nazorat qilish va byudjet balansini saqlashdan iborat. Biroq, byudjet taqchilligi va davlat qarzi kabi muammolar ushbu siyosatning asosiy qiyinchiliklaridan hisoblanadi. Ushbu maqolada byudjet taqchilligi va davlat qarzi muammolarining sabablari, oqibatlari hamda ularni hal qilish yo‘llari haqida so‘z yuritamiz.

Byudjet taqchilligi va uning oqibatlari

VOLUME-3, ISSUE-3

Byudjet taqchilligi davlatning jami xarajatlari uning daromadlaridan oshib ketgan holatda yuzaga keladi. Bu muammo turli sabablarga ko'ra kelib chiqishi mumkin, jumladan, soliq tushumlarining kamayishi, ortiqcha davlat xarajatlari yoki iqtisodiy inqirozlar. Byudjet taqchilligining asosiy oqibatlari quyidagilardan iborat:

Davlat qarzining ortishi – Byudjet taqchilligi mavjud bo'lsa, hukumat uni qoplash uchun ichki yoki tashqi manbalardan qarz olishi kerak bo'ladi. Bu esa davlat qarzining ortishiga sabab bo'ladi. Inflyatsiya xavfi – Agar hukumat taqchillikni qoplash uchun ortiqcha pul emissiyasini amalga oshirsa, bu inflyatsiyani kuchaytirishi mumkin. Investitsiyalarga salbiy ta'sir – Davlat obligatsiyalarini chiqarish orqali mablag' jalb qilinsa, xususiy sektor kredit olish imkoniyatlari cheklanadi, bu esa iqtisodiy o'sishga to'sqinlik qilishi mumkin. Kredit reytingining pasayishi – Uzoq muddatli byudjet taqchilligi mamlakatning xalqaro kredit reytingining tushishiga sabab bo'lishi va yangi qarzlarni jalb qilishni qiyinlashtirishi mumkin.

Davlat qarzi va uning muammolari. Davlat qarzi davlat tomonidan ichki yoki xalqaro bozorlardan qarz olish yo'li bilan jalb qilinadigan moliyaviy resurslardir. Agar davlat qarzi haddan tashqari ortib ketsa, u quyidagi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin:

Foiz to'lovlarining oshishi – Davlat qarzi qancha ko'p bo'lsa, uni xizmat qilish uchun shuncha ko'p foiz to'lanadi, bu esa davlat byudjetiga qo'shimcha yuk bo'ladi. Moliyaviy barqarorlikka tahdid – Agar davlat qarzi haddan tashqari yuqori bo'lsa, investorlar ishonchsizlik bildirishi mumkin, bu esa valyuta kursining beqarorligiga olib keladi. Soliqlarning oshirilishi ehtimoli – Davlat qarzini kamaytirish maqsadida hukumat soliqlarni oshirishga majbur bo'lishi mumkin, bu esa biznes va fuqarolar uchun qo'shimcha moliyaviy yuk yaratadi. Kelajak avlodlarga yuk – Hozirgi davlat qarzi kelajak avlodlar tomonidan to'lanishi kerak bo'ladi, bu esa ularning iqtisodiy imkoniyatlarini cheklashi mumkin.

Byudjet taqchilligi va davlat qarzi muammolarini hal qilish yo'llari. Byudjet taqchilligi va davlat qarzi muammolarini hal qilish uchun quyidagi strategiyalarni qo'llash mumkin: Soliq tushumlarini oshirish – Hukumat soliqlarni samarali yig'ish orqali tushumlarni ko'paytirishi va soliq tizimini takomillashtirishi lozim. Davlat xarajatlarini optimallashtirish – Keraksiz va samaradorligi past xarajatlarni qisqartirish orqali byudjet taqchilligi kamaytirilishi mumkin. Iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish – Davlat infratuzilmasiga investitsiya qilish, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy faollikni oshirish muhim. Davlat qarzini

VOLUME-3, ISSUE-3

barqaror boshqarish – Qarzni qayta moliyalashtirish, foiz stavkalarini va muddatlarni hisobga olgan holda samarali strategiya ishlab chiqish kerak.

Fiskal siyosat – bu hukumatning soliqlar, davlat xarajatlari va byudjet balansini tartibga solish orqali iqtisodiyotni boshqarish siyosati. Uning asosiy maqsadi iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirish, bandlik darajasini oshirish va inflyatsiyani nazorat qilishdir.

Byudjet taqchilligi va uning muammolari.

Byudjet taqchilligi (defitsit) – davlat xarajatlari tushumlaridan (asosan soliqlardan) oshib ketgan holatni anglatadi. Bu muammo quyidagi oqibatlarga olib kelishi mumkin: Davlat qarzining ortishi– taqchillikni qoplash uchun hukumat qarz oladi, bu esa davlat qarzi hajmini oshiradi. Inflyatsiya xavfi – agar hukumat taqchillikni qoplash uchun pul emissiyasini oshirsa, bu inflyatsiyani kuchaytirishi mumkin.

Xususiy sektor investitsiyalariga ta’sir – davlat qarz obligatsiyalarini sotish orqali mablag‘ yig‘sa, xususiy sektor uchun kredit olish qimmatroq bo‘lib qoladi (bu "siqib chiqarish effekti" deb ataladi). Kredit reytingining pasayishi – uzoq muddatli taqchillik xalqaro reyting agentliklari tomonidan salbiy baholanadi, bu esa davlatga yangi qarz jalb qilishni qiyinlashtiradi.

Davlat qarzi va uning muammolari. Davlat qarzi – hukumat tomonidan olingan va qaytarilishi kerak bo‘lgan moliyaviy majburiyatdir. Davlat qarzining haddan tashqari oshib ketishi quyidagi muammolarni keltirib chiqaradi: Foiz to‘lovlarining ortishi – davlat qarzi qancha ko‘p bo‘lsa, hukumat uni qaytarish uchun shuncha ko‘p foiz to‘lashi kerak bo‘ladi. Moliyaviy barqarorlikka tahdid– agar davlat qarzi juda yuqori bo‘lsa, investorlar ishonchsizlik bildirishadi, natijada valyuta kursining beqarorligi va kapital oqimi kamayishi mumkin. Soliqlarning oshirilishi ehtimoli– davlat qarzini kamaytirish uchun hukumat soliqlarni oshirishi mumkin, bu esa iqtisodiy o‘shishni sekinlashtirishi mumkin. Avlodlararo yuk – bugungi qarz kelajak avlodlar zimmasiga tushadi, chunki ularning iqtisodiy imkoniyatlari hozirgi qarzlarni to‘lashga sarflanishi mumkin. Muammolarni hal qilish yo‘llari. Byudjet daromadlarini oshirish– samarali soliqlar tizimi orqali tushumlarni ko‘paytirish. Davlat xarajatlarini optimallashtirish – samarasiz va ortiqcha xarajatlarni qisqartirish. Iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirish– davlat infratuzilmasi va strategik tarmoqlarga investitsiyalar kiritish orqali iqtisodiy faollikni oshirish. Davlat qarzini barqaror boshqarish– foiz stavkalari va qarz muddatlarini hisobga olgan holda qarzlarni qayta moliyalashtirish.

Xulosa

Fiskal siyosatning to'g'ri yuritilishi byudjet taqchilligi va davlat qarzi muammolarini kamaytirishga yordam beradi. Hukumatlar byudjet balansini saqlash, xarajatlarni samarali boshqarish va iqtisodiy o'sishni ta'minlash orqali moliyaviy barqarorlikni ta'minlashlari lozim. Aks holda, uzoq muddatli iqtisodiy muammolar chuqurlashishi va mamlakatning moliyaviy mustaqilligiga tahdid solishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Keynes, J. M. (1936). The General Theory of Employment, Interest, and Money. Macmillan.
- 2.Barro, R. J. (1990). Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth. Journal of Political Economy.
- 3.Stiglitz, J. E. (2000). Economics of the Public Sector. W. W. Norton & Company.
- 4.Mishkin, F. S. (2019). The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. Pearson.
- 5.Krugman, P. (2009). The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008. W. W. Norton & Company.
- 6.Musgrave, R. A., & Musgrave, P. B. (1989). Public Finance in Theory and Practice. McGraw-Hill.
- 7.Tanzi, V., & Schuknecht, L. (2000). Public Spending in the 20th Century: A Global Perspective. Cambridge University Press.
- 8.Sachs, J. D. (2005). The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time. Penguin Press.
- 9.International Monetary Fund (IMF) Reports on Fiscal Policies.
- 10.World Bank (2023). Global Economic Prospects.